

«Hamas» Palestinanyň «Kuwaýy-Milliýesimi»?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

"Hamas" Palestinanyň "Kuwaýy-Milliýesimi"? «HAMAS» PALESTINANYŇ «KUWAÝY-MILLIÝESIMI»?

Ysraýyl, «Hamasyň» ýaragly düzümi «Izzeddin Kassam» brigadalary / Fotosurat AFP

«Kuwaýy-Milliýe» bilen «Hamas» meñzetmesi soňky döwür agzalýar.

«Hamasyň» yslamy hereketi merkeze alandygy sebäpli bu analogiya aýratynam sekulýar gatlagy ynjalykdan gaçyrýar.

Ýogsam bolmasa, aýratynlyklaryny sanajak bolsak, «Kuwaýy-Milliýe» (Türkiýäniň Garaşsyzlyk urşy döwründe orta çykan Milli Azat-edijilik otrýadlary -t.b.) häzirki «Hamasdan» has beter dini motiwasiýa eýe bolşy ýaly, üstesine patyşa

düzungüniniň tarapdarlarydy.

Bu diňe milisiýa otrýadlarynyň hereketi bolup orta çykan «Kuwaýy-Milliýe» toparlaryna degişli däldi. Ankarada Ýokary Halk Mejlisini guran öñki mebuslardyr (deputatlar) harby gullukçylar üçinem şeýledi.

Türkiyäniň Ýokary Halk Mejlisiniň açylyş dabarası

Ýokary Halk Mejlisini hut özi doga-dilegler we hatymlar bilen açan Mustapa Kemal Atatürkün 1920-nji ýylyň 21-nji aprelindäki 336-njy belgili jarnamasyny dykgatyňza ýetirýärin:

1. Allanyň jomart yhsany bilen 23-nji aprelde jumga namazyndan soň Ankarada Ýokary Halk Mejlisi açyljakdyr.

2. Watanyň garaşszlygy, beýik halyflyk wezipesiniň we soltanlygyň halas edilmegi ýaly iň möhüm we ykbal kesgitleýji wezipeleri ýetine ýetirjek Ýokary Halk Mejlisiniň açylyş dabarasyny Anna gününe gabatlap, jumganyň mukaddesliginden peýdalanylar, açylyşdan öñ ähli hormatly deputatlar bilen «Hajy Baýram weli» metjidinde jumga namazyna durlar, Gurhanyň nurundan we salawaty-şerifinden feýz alynar. Namazdan soň

sakaly-şerif (Hezreti Pygamberimiziň sakalynyň bölekleri) we Mukaddes Baýdak göterilip, Mejlide gidiler. Aýratyn zala girmäňkä doga-dilegler edilip hudaýyoly mallar soýlar. Aýratyn zala (Birinji Mejlisiniň jaýy) gidilende diwiziýanyň serkerdeligininiň düzümindäki goşun bölümleri tarapynda ýörite öňüni alyş çäreleri geçiriler.

3. Şeýle mübarek günü ebedileşdirmek üçin ähli welaýatlarda şu günden başlap hormatly häkimleriň guramagynda Gurhan hatym ediler, Buharydan hadyslar okalar, edilen hatymlaryň tewdi dogalary Mejlisiň açylyşynda okalar.

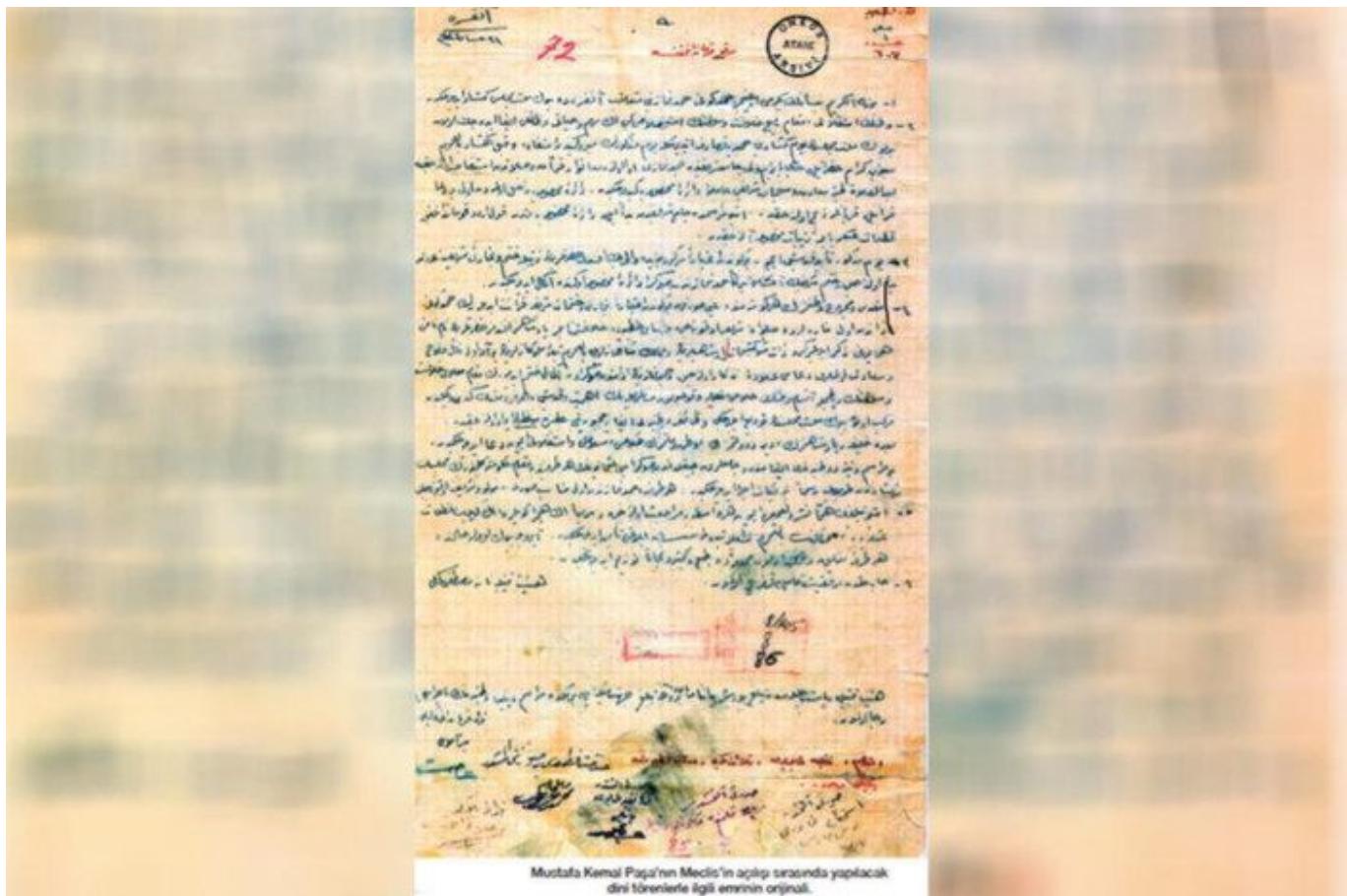
4. Mukaddes we ýaraly watanymyzyň her künjünde birmenzeş ýagdaýda Buharydan hadyslar okalar we hatym ediler. Anna günü jumga namazyndan öñ minaralardan salawat okalar. Jumga hutbasynda mertebesi belent patyşamyzyň beýik ady tutulanda, ilkibaşda patyşamyz6ň, onuň ýurdunyň we rayatlarynyň haýal etmän halas edilmegi we sagadata ýetmegi üçin doga-dileg ediler.

Jumga namazyndan soñ hatymlar tamamlanar, belent halyflyk we soltanlyk wezipeleri bilen watanyň her garyş ýeriniň azat edilmegi üçin alnyp barylýan milli azat-edijilik hereketiniň, milletiň aladasy we olaryň wekilleriniň boýnuna düşyän işini etmeginiň ähmiýeti, mukaddesligi we hemmeleriň muňa mejbyr bolan meselelerinde wagyz-nesihat işleri geçiriler. Yzybdan halyfymyz we patyşamyzyň, dinimiziň we döwletimiziň, watanyň bagtyýarlygy üçin doga-dilegler ediler. Bu dini we milli edim-glymlar ýetirine ýetirilip, metjitlerden çykandan soñ jemagat häkimligiň öňüne gidip, Mejlisiň açylandygy bilen gutlarlar. Şeýle-de jumga namazyndan öñ hemme ýerde usulyna laýyk şekilde möwlidi-şerifler okalar.

5. Bu tebliğiň (jarnamanyň) dessine çap edilmegi we jarnama hökmünde hemme ýere ýetirmegi üçin islendik mümkünçilige yüz urlar we yzygiderli ýagdaýda iň çola obalara, iň kiçi harby bölünlere we ýurtdaky ähli edara-guramalara ýetirilmegi üpjün ediler. Şeýle-de bu jarnama uly afişalar görnüşinde hemme ýerden asylyp goýlar, mümkün bolan ýerde çap edilip köpeldiler, mugtuna hemmelere paýlanar.

6. Alladan bizi doly üstünlige ýetirmegi üçin doga edýärис.

Wekiller toparynyň adyndan Mustapa Kemal.

Gürrüni gidýän jarnama-1

<p>20. K. Erkân-i Harbiye Sube 1 Adet 607</p> <p>Mevki Kumandanlığı'na</p> <p>1. Birinci hılkilerim Nisan'ın yirmi üçüncü cuma günü cuma namazını müteakip Ankara'da Büyük Millet Meclisi küşkü edilecektir. 2. Vatannı istikâli, Makam-i Reff-i Hâlidet ve Saltanat'ın istihlâsi gibi en mühim ve hayatı vezâfi ifâ edecek olan Büyük Millet Meclisi'nin yevm-i kışâdını Cumâ ya tesadûf ettirmekle yevm-i mezkûr mebrûk yetenâden istifâde ve kableküşkü bilumün mebûshîn-i kram hazırâtıyla Haci Bayram Veli Camî-i Şerîf'te cuma namazı edâ olunarak envâr-i Kur'an ve salâtât istifâza olunacaktır. Ba-de-s-sâlit îhya-i saâdet ve Sancak-î Şerîf hâminen dâire-i mahsûsa gidi- lecektir. Dâire-i mahsûsa'ya dâhil olmadan evvel bir duâ krâatiyle kurbanlar zebh olunacaktır. İğbu merasimde camî-i geriften bed'an ile dâire-i mahsûsa kadar Kolordu Kumandanlığı'na kıttat-ı askeriye ile tertibât-ı mahsûsa alınacaktır. 3. Yevm-i mezkûr te'bîd-i kudsiyeti için bugünden itibaren merkez-i vilâyette Vâfi Beyefendi Hazretleri'nin tertibîyle Hatîm ve Buhâri-i Şerîf tilâvetine bed'an olunacak ve Hatîm-i Şerîf'in aksâmı teberrüken cuma namazından sonra dâire-i mahsûsa omûnde ikmâl edilecektir. 4. Mukaddes ve mecrûh vatanımızın her köşesinde aynı surette bugünden itibaren Buhâri ve Hatemât-î Şerîfe kraat ederek cuma günü ezandan evvel minarelerde Salâvât-î Şerîfe okunacak ve esnâ-î hutbede Hâlidetmelâbîmiz Padşahımız Efendimiz Hazretlerin'nin nâm-ı nâmî-i hümâyûnu zikredilirken Zâti-Şerîketsâmet-î Padişâhîlerinin ve memâlik-i pâhanelenileyle bilumün tebâ-i mülkükinelerinin biran evvel nâl-i felâh ve saâdet olaison duası âivetân tezkür olunacak ve cuma namazının edâdan sonra da ikmâl-î hatm edilecek Makam-i Muâllâ-î Hâlidet ve Saltanat'ın ve bâcümle aksâm-ı vatanın hâlâtı maksâdiyla vuku bulan medâî-i milîyeyen ehemmiyet ve kudsiyet ve her ferd-i milîyetin kendi vekilinden mürekkep olan Büyük Millet Meclisi'nin tevdi eyleyeceği vezâfi-i vatanneyi itâya mecburyeti hakkonda mev'izeler irâd olunacaktır. Badehû, hâfälle ve pâdişâhîmsiz din ve devletimizin, vatan ve milîyetimizin hâlâtı, selâmeti ve istiklâli için dua edilecektir. Bu merâsim-i dînîye ve vatanîyenin âsâdan ve camilerden çökâdından sonra bliâd-i Osmaniye'lin her tarafından makam-ı hükümete gelinenek Meclis'in kışâdından dolayı resmen tebîkâr icra edilecektir. Her tarafa Cuma namazından evvel müناسip sûrette Mevîd-i Şerîf okunacaktır. 5. İğbu tebîğin hemven neşr ve tâlimî içün her vasıtaya mûraâat olunacak ve serian en ücra köylere, en küçük kâtât-ı askeriye, memleketin bilumün teklât ve müessesesâsına ibâliî temin edilecektir. Ayrıca büyük levhalar hâlinde her tarafa tâlik ve mümkün olan mahallerde tab' ve teksîr ve meccânen tevzi edilecektir. 6. Genâb-ı Hâk'tan muvaffakiyet-i kâimâle tâzârû olunur.</p>	<p>Ankara, 21 Nisan 336</p>
--	---------------------------------

Heyet-i Temsilîye nâmına
Mustafa Kemal

Gürrüňi gidýän jarnama-1
Şol gün jumga namazyna gelenlerden ýaňa «Hajy Baýram» metjidine aýak basara ýer bolmandyr, Atatürkke we onuň egindeşleriniň özüne-de namaza zordan ýer bolupdyr. Namazdan soň Hamdullah Suphiniň dogasy, halkyň salawaty bilen Mejlis açyk diýip yqlan edilýär. Atatürk 110 ses bilen Mejlisiň başlyklygyna saýlanýar.

Mehmet Akif Ersoý ýaly yslamçy, Rauf Orbaý ýaly patyşacı birnäçe tanymal şahsyétlerem mejlisiň agramly agzalaryndandy.

Kuwaýy-Seýýare

- **«Kuwaýy-Milliýäni» guranlar bilen Palestinadaky görevi başlanlaryň pikiri birmeňzeşdi**

Kuwaýy-Milliýäniň iň güýcli harby ganaty bolan «Kuwaýy-Seýýaräni» guran şahsyét Çerkez Ethemdi.

Çerkez Ethem häzir «Hamas» üçin Ebu Ubeýde nämäni aňladýan bolsa, «Kuwaýy-Milliýe» üçin şol manyny aňladýan adamdy.

Onuň Ankara gelişи uly şatlyk-şowhun bilen garşylanypdyr. Gara gulakjyny we özboluşly kamflýažy bilen Ankarada köñüllere

umyt, ýüreklerle batyrgaýlyk beripdir.

Halide Edip oña birinji gabat gelşini şeýle sözler bilen beýan edýär:

«Men ony birinji gezek karargähde gördüm. Bir gün uly otaga girip baryarkam birtopar ýaragly adamyň arasynda düşdüm. Elbetde, olar Ethemiň adamlarydy. Mustapa Kemal paşa bermek üçin käbir habarnamalary alyp barýardym. Ethem paşanyň garşysynda bir oturgyçda oturdym. Ol ýerinden turup, meniň elimi öpdi.

Onuň derek ýaly uzyn boýy bardy. Endamynda eti ýok gujurly göwresi janly sklete meñzeýärdi. Duranja bir çerkezdi-dä. Giň eginleri, ince bili, uzyn aýaklary we gollary, ullakan saryýagyz kellesi, gysga burny we solgun gözleri. Teni hiç bir howa täsiri bilen üýtgemändir. Gysga burny anglikan wäşisini ýada salýardy. Ol otagda megerem bu gojaman çerkez hemmeleri kölegesinde goýmak bilen meşgul bolýana meñzeýärdi».

Guşçybaşy Eşref

Çerkez Ethemiň öz aýdyşyndan oby Kuwaýy-Milliýä gazandyranam

Guşybaşy Eşref eken.

Eşref Enwer paşanyň iň ýakyn adamlaryndan bolup, «Teşkilaty-Mahsusanyň» (osmanly kontrrazwedkasy) esasy işgärleriniň biridi.

Çerkez Ethem şowsuzlyk bilen tamamlanan hereketlerinden soň iň uly hyýaly täzeden howandary Enwer paşanyň ýanyna gitmek bolupdyr.

Çerkez Ethem

Enwer paşanyň Turanda (Orta Aziýada) bolşewiklere garşı үрşup başlamagy (basmaçylar hereketini aýaga galdyrmagy) «Grönvold» sanatoriýasynda saglygyna seretdirýän Ethemi gaýtadan gylawlandyrypdyr.

Enwer paşa diňe Ethem üçin däl, başga-da birnäçeleri üçin hakyky serdardy. Onuň aslynyň kaw Kazly bolmagy-da Ethemiň joşgunyny artdyrypdyr.

Najiýe sultan Ethemiň we birnäçe ýoldaşynyň ýolharjyna çenli taýýarlapdyr, emma gara habar Ethemiň ähli umytalaryny tary-mar edipdir.

Ethem beýi «Kuwaýy-Milliýä» getiren we soňra sygynan adamlaryndan bolan Enwer paşanyň we Guşçybaşy Eşrefiň gatnaşykdaky ýene bir adamy bardy: oňa Muhammet Izzeddin ibn Abdylkadyr ibn Mustafa el-Kassam diýyärdiler.

Izzeddîn el-Kassam

Kassamyň türk ýolbaşçysy bilen baglanychsygy[/b]

Kassam alym adamam bolsa, ýonekeý wagyzçylardan däldi. Ol Tripolitaniýada ilki Enwer paşa, soň Omar Muhtar bilen bileleşip, italyanlara garşıy göreşipdi we jahan urşy ýyllarynda-da fransuz basybalyjylaryna garşıy watançylyk urşunyň simwolyna öwrülipdi.

Dogrusyny aýtmaly bolsa, jöhitleriň we iňlisleriň garşysynda professional watan goragçysy bardy. Onuň goranyş medeniýeti taglymaty häzirki «Kassam brigadalary» diýlip tanalýan harby ganatyň esasyny düzüpdi.

Kassam brigadalary

Kakasy kadyry tarykatynyň görnükli müderrislerinden bolan Kassam 1882-nji ýylda häzirki Siriýa degişli Lazkiýede dünýä indi.

Heniz 14 ýaşyndaka Kairiň «El-Ezher» uniwersitetine gidip, 1909-njy ýyla çenli dini bilim aldy.

Tripolitaniýanyň italýan basybalyjylary tarapyndan basylyp alynmagy Kassamy aktiw syýasata aralaşdyrdy.

Ol türkler üçin esger, pul we ok-ýarag tolap, mitingleri gurady.

Hatda Tripolitaniýadaky gahrymançylygy beýan etmek üçin bir gimnem ýazdy:

*Eý Rahman bolan we Rahym bolan Allahym,
Sen soltanymyzy (Osmanly patyşasy) muzaffar eýle,
Bizlere inayát eýle, küffar italýanlary ýeñeliň!*

Şygyr setirlerindenem görlüşi ýaly, Kazzam edil «Kuwaýy-Milliýeçiler» ýaly osmanly patyşasyna jany-teni bilen bagly

syýasy ugurdan ýoreýärdi.

Kassam Enwer paşa üçin ýygnan 250 adamlyk goşun bölümi bilen frontda düýpli işleri edip bilmedi, çünkü edil şol wagt Balkan urşy turdy.

Kassam goşun bölümlerini dargatmagyň ýerine, osmanly goşunyna goşuldy. Bu bölüm nyzamly goşunyň hataryna degişli edildi we Kassamam goşunyň ymamy bolup işe başlady.

Birinji jahan urşunda Kassam osmanly goşunynyň hatarynda birinji möhüm tabşyryklary ýerine ýetirmäge başlady, emma uruşda osmanly goşuny esasanam Gündogar frontlarynda ýeñilmäge başlanoň, Kassam dogduk depesi Siriýada fransuz okkupasiýasynyň öňünü almak üçin watan goragçylarynyň podrazdeleniýelerini döretdi.

Sebitde bir bitewi döwlet gurmak maksady bilen hereket edýän arap toparlarynyň bardygyna garamazdan, Kassamyň bu tendensiýalaryň tersine hereket etmegi Siriýanyň goragynda asgynlamagyna sebäp boldy.

Fransuzlar tarapyndan kimdigi aýan bolangoň egindeşleriniň bir bölegi Anadola geçse, Kassam Palestina gitmegi saýlady.

Anadolyda greklere garşy göreşmegiň ýa-da Palestinada iňlislere garşy söweşmegiň haýsam bolsa birini saýlap almaly bolan Kassam palestin frontyny has möhüm hasaplady.

Iňlisleriň Kassama we onuň ýoldaşlaryna garşy alyp baran göreşinde köpçüligiň goldawyny almak üçin ulanýan sözü-de diýseň manydardy: enwerçiler...

Enwer paşanyň hyýalbent ideallar (!) bilen Orta Aziýada eden işlerine belli bir derejede terrorizm hökmünde baha beren iňlisler Kassamyň we onuň egindeşleriniň 1935-nji ýylyň 20-nji noýabryna çenli alyp baran göreşini-de şu söz bilen yönitemleşdirmäge synanyşdypdylar.

Häzirki «Hamasyň» iň saýlama harby güýji hasap edilýän «Kassam brigadalarynyň» adyny ýokarda ady agzalan El-Kassamdan almagy diýseň möhümdir.

Elbetde, «Hamas» Kassamyň diňe adyny harby ganatyna bermek bilen çäklenmedi. Onuň goranyş medeniýetini-de bu hereketiň merkezine alyp ösdürüpdir.

Dr. Abdullah AZZAM

Filistin İslâmi Direniş Hareketi
HAMAS

- «Hamasyň» we «Kuwaýy-Milliýäniň» çalyndaş we tapawutly taraplary

Ilki bilen «Hamas» hem, «Kuwaýy-Milliýe» hem milisiýa

otrýadydyr. Iki toparam ýurdunyň ýerleri okkupasiýa astynda bolandygy sebäpli göreş hereketi hökmünde guruldy.

«Hamasyň» doly ady «El-Hareketül-Mukâwemetül-Islamiýe», bu uzyn adyň gysgaldylan görnüşi hökmünde «Hamas» ulanylýar.

Hamas sözünüň özi batyrgaýlyk we mertlik manylaryny berýär. Türklerde bu söz «haması», «hamaset» görnüşlerinde ulanylýar.

«Hamas» ýolbaşçylyk taýdan alanda «Kuwaýy-Milliýeden» başgarakdyr. «Kuwaýy-Milliýe» hereketiniň agzalary syýasy taýdan patışaha bagly bolup, ideologiki taýdan yslamçylyk we türkçilik düşүnjeleri bilen öñe saýlanýar.

Anadoly hereketiniň yslamçylygy bolsa has köp osmanly şerigat düşünjesine goldanýar.

«Hamas» bolsa şu tarapdan özünü «Ihwany-Müslim» («Musulman doganlar») guramasynyň dini prinsiplerine baglanychdyryar.

«Kuwaýy-Milliýe» bilen «Hamasy» biri-birinden tapawutlandyrýan ýene bir aýratynlygam gurluş formalarydyr.

«Hamas» «Kuwaýy-Milliýe» hereketiniň tersine göreş hereketi hökmünde däl-de, 1979-njy ýylda haýyr-sahawat guramasy hökmünde gurlupdyr.

Gürrüsiz, Ysraýylyň bular ýaly toparyň döremegine razylyk bildirmeginiň aňyrsynda iki sebäp bardy:

Birinjisi Kommunist ýurtlar bilen baglanychykly Palestinany Azat-Ediş guramasy (PAEG) ýaly toparlaryň Palestinadaky güýjünü gowşatmakdy.

Beýleki pikiri-de, «Hamasyň» palestin topraklarynda ýeterlik syýasy goldaw tapmajakdygyna we diňe agzalalyga sebäp boljagyna bolan ynanjydy.

«Kuwaýy-Milliýäniň» we «Hamasyň» tapawutlanýan ýene bir tarapy-da guramaçylyk gurluşydy.

«Kuwaýy-Milliýäni» düzenleriň köpüsi osmanly goşunynda gulluk eden ofiserlerdi we döwlet edaralarynda işlän işgärlерdi.

Şeýle-de «Kuwaýy-Milliýe» birlikleri birnäçe individual hadysany hasaba almandı, az wagtyň içinde düzgün-nyzamly goşuna öwrülipdi.

Başgaça aýdylanda, «Kuwaýy-Milliýe» imperiýanyň guramaçylykly paýhasyna goldanýardı.

«Hamasyň» bolsa, heniz düzgün-nyzamly goşun medeniýetiniň

bolmaýşy ýaly, geçmişinde-de beýle ýagdaý ýok.

1987-nji ýylyň Intifadasy bilen şinelän «Hamasyň» harby göreş üçin heniz taýýar däldigi görnïp durdy. Muňa garamazdan birnäçe ýylyň dowamynda Gazadaky göreş «Hamasyň» harby goranyş medeniýetinde soňky derejede ösen sepgide ýetendigini görkezýär.

NÂZIM HİKMET

KUVAYI MILLİYE

NURİ KURTCEBE

esenkitap.

Syýasy taýdan alanda-da «Kuwaýy-Milliýe» bilen «Hamas» biri-birinden tapawutlanýar.

«Kuwaýy-Milliýe» ähli dinamikalary bilen Ankara hökümétine bagly we düzgün-nyzamly goşun düzülenden soñ seýýar (göçme) birlikler doly ýatyrylýar.

«Hamas» bolsa syýasy ganaty, wekilçilik ganaty, kontrrazwedka we 1991-nji ýylда «Kassam brigadalary» bilen düzülen harby ganaty bilen birlikde dört gurluşdan ybarat.

«Kuwaýy-Milliýäniň» we «Hamasyň» biri-birine örän meñzeş tarapy-da ikisiniňem basybalyjylara garşıy azat-edijilik göreşini alyp barýanlygydyr.

Häzirki günüň gözü bilen sekulýar gaýgylara berlip «beýle zat bolmaz» diýsek, bu yakyk seljerme bolup bilmez, sebäbi «Kuwaýy-Milliýeçileriň» dini motiwasiýasy «Hamasyňkydan» has güýçlüdi we öndedi.

Iki toparyňam biri-birine meñzäp-meñzemeýänliginden has möhümi iki toparyň hem tohumyny sepen eliň bir bolmagy iki topary doganlaşdyryýar.

Okkupasiýa heniz aradan aýrylmanka «Hamas» bilen ideologiki hasaplaşyga girmek bolsa, «Kuwaýy-Milliýä» azat-edijilik göreşiniň barýan döwründe Stambul hökümétiniň tankytalaryndan tapawudy ýokdur.

«Kuwaýy-Milliýä» gönükdirilen tankytalaryň düýbünde toparyň bütin Osmanla dahylly däl pasylaryň we ittihatçylaryň täze hyýalbentligi hökmünde görülmegidi.

Häzir «Hamas» üçinem ähli Palestina wekilçilik etmeýändigi we «ihwançylaryň» täze hyýalbentligi hökmünde tankyt topuna tutulmagy-da başga manydar nokatdyr.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Çarşenbe, 24.04.2024 ý. Taryhy makalalar